

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายอีกฉบับหนึ่งที่กำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ให้องค์กรของรัฐดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากผู้ประกอบธุรกิจ เช่น การคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณา การคุ้มครองผู้บริโภคด้านฉลาก การควบคุมสินค้าที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค การรับเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้บริโภค การฟ้องคดีแพ่งและคดีอาญาแทนผู้บริโภค รวมถึงการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำการละเมิดสิทธิผู้บริโภค

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ทำให้ความสำคัญของการคุ้มครองผู้บริโภค โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 57 ว่า “สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ตามวรรคหนึ่งต้องบัญญัติให้มีองค์กรอิสระซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้บริโภคทำหน้าที่ให้ความเห็นในการตรากฎหมาย กฎ และข้อบังคับ และให้ความเห็นในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค” และรัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ให้คุ้มครองผู้บริโภคได้กว้างขวางและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544, หน้า 1-3)

โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2549 มีจำนวนนักเรียน 2,593 คน แยกเป็นนักเรียนชายจำนวน 1,044 คน นักเรียนหญิงจำนวน 1,549 คน ถือเป็นโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอที่มีขนาดใหญ่พิเศษ ได้ดำเนินกิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภคมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2542 โดยใช้ชื่อว่าชมรมคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุขในโรงเรียน หรือ คบส. ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 ได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นชมรมคุ้มครองผู้บริโภคในโรงเรียน โดยใช้ชื่อว่า ชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม โดยกระทรวงศึกษาธิการได้สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของชมรมคือ องค์กรความรู้เรื่องสารปนเปื้อนในอาหารรวมถึงวิทยากร ชุดทดสอบอาหารเบื้องต้น การประกวด อย.น้อย ระดับเขตและประเทศ สนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมในโรงเรียนบางส่วน และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริม

สุขภาพ (สสส.) สนับสนุนการรวมกันเป็นเครือข่ายของชมรม อย.น้อย และเครือข่ายครูแกนนำ โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ 1) เพื่อเผยแพร่ให้ความรู้แก่สมาชิกชมรมและนักเรียนในโรงเรียนทุกคนได้ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 2) เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร ความเข้าใจและส่งเสริมการบริโภคศึกษาในโรงเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น 3) เพื่อให้ นักเรียนสามารถเลือกซื้อ เลือกใช้สินค้าและบริการที่มีคุณภาพและงดเว้นการใช้สินค้า และบริการที่ไม่เหมาะสม 4) เพื่อถ่ายทอดความรู้และเป็นสื่อชักนำให้ประชาชนในชุมชนตระหนักถึงบทบาท สิทธิ และหน้าที่ของตนเองและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค 5) เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในการรวมพลังของผู้บริโภค 6) เพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่นักเรียนในโรงเรียน 7) เพื่อให้สมาชิกทุกคนมีประสบการณ์ในการทำงานเพื่อสังคมส่วนรวมร่วมกัน และ 8) เพื่อ เชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและอาจารย์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

การเข้าเป็นสมาชิกรุ่นใหม่ให้นักเรียนผู้ประสงค์จะเข้าเป็นสมาชิกของชมรมยื่นใบสมัครต่อ เลขาธิการของชมรมตามแบบฟอร์ม ซึ่งจะขอได้จากประชาสัมพันธ์ของชมรม ในปัจจุบันนี้ชมรม คุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) ของโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคมมีสมาชิกแกนนำจำนวน 65 คน และสมาชิกเครือข่ายจำนวน 645 คน รวมจำนวนสมาชิก 710 คน มีผลงานที่น่าภาคภูมิใจ คือ ปี พ.ศ. 2547 โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม ได้ให้การอนุเคราะห์เป็นเจ้าภาพสถานที่ในการอบรม “อาหารปลอดภัยในโรงเรียน อย.น้อย เชียงใหม่ ปี 2547” ในปีนี้ ได้ให้การสนับสนุนโครงการ ตลาดนัดสินค้า ผลิตภัณฑ์สุขภาพ ได้รับรางวัลชมรมคุ้มครองผู้บริโภคที่มีผลงานดีเด่น งานชุมนุมเยาวชนคุ้มครองผู้บริโภคแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 4 และได้รับรางวัลชนะเลิศระดับเขตพื้นที่ การศึกษาเชียงใหม่ เขต 4

ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ได้เป็นโรงเรียนเครือข่ายแกนนำการจัดการเรียนบูรณาการ เรื่อง “การคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค” และได้รับรางวัลชนะเลิศในการ ประกวด อย.น้อย ระดับเขตตรวจราชการ ในแต่ละปีจะมีคณะกรรมการจากสาธารณสุขจังหวัด คณะกรรมการอาหารและยา (อย.) จากส่วนกลางมาประเมินการปฏิบัติงานของสมาชิกชมรม คุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) ของโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม เป็นการประเมินเพื่อแข่งขันกับ โรงเรียนต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาภายในจังหวัดเชียงใหม่ หากโรงเรียนไหนผ่านเกณฑ์ การประเมินและได้คะแนนสูงสุดตามที่คณะกรรมการกำหนด ก็จะได้รับรางวัลชนะเลิศ รองชนะเลิศ หรือรางวัลชมเชย ตามลำดับ ถ้าได้รับรางวัลชนะเลิศในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ก็จะได้เป็นตัวแทนเพื่อเข้าแข่งขันในระดับภาค หากชนะเลิศในระดับภาคก็จะได้เป็นตัวแทนเพื่อ เข้าชิงในระดับประเทศต่อไป สำหรับโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม สมาชิกได้นำประสบการณ์จาก การเรียนรู้ในกลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ ทั้ง 8 สาระ มาบูรณาการเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรม อย.น้อย

ได้แก่ การเฝ้าระวัง ตรวจสอบกิจกรรมเผยแพร่ความรู้และกิจกรรมเรื่องราวร้องทุกข์ และถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องสิทธิ และหน้าที่ของผู้บริโภค การเลือกซื้อ เลือกใช้สินค้า และการบริการที่มีคุณภาพ คู่เพื่อนในโรงเรียน คนในครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้และเกิดการปฏิบัติที่ถูกต้อง

จากการดำเนินการโครงการชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) ของโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม มาเป็นเวลา 4 ปี ยังไม่เคยมีการประเมินโครงการชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) เกี่ยวกับความต้องการของผู้บริหารโรงเรียน ความต้องการของอาจารย์ที่ปรึกษาชมรม ตลอดจนนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนต่อการดำเนินงานตามโครงการคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) ของโรงเรียน (C) การประเมินเกี่ยวกับความสามารถของสมาชิกแกนนำ สมาชิกเครือข่าย งบประมาณ สนับสนุน สถานที่ การประชาสัมพันธ์ วิธีการดำเนินงาน การเฝ้าระวัง การตรวจสอบ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมที่ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (I) การประเมินผล และการรายงานผลการดำเนินงานเมื่อสิ้นปีการศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ (P) การประเมินเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนที่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกแกนนำ และสมาชิกเครือข่ายของชมรม คุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) ผลที่เกิดขึ้นกับโรงเรียน และผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน (P) ซึ่งการประเมินดังกล่าวนี้สอดคล้องกับนโยบายการประกันคุณภาพของสถานศึกษา ที่กระทรวงศึกษาธิการ ต้องการให้มีการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะทำการประเมินโครงการชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) ของโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม ที่ใช้การประเมินในรูปแบบ CIPP Model เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของโรงเรียน นโยบายของเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 และถือเป็นการตอบสนองนโยบายด้านการคุ้มครองผู้บริโภคทั้งในระดับภาค และระดับประเทศ สำหรับในปีการศึกษา 2549 นี้ โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคมได้ประกาศเจตนารมณ์ที่จะเข้ารับการประเมินเพื่อรับรางวัลพระราชทานระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาใหญ่ ในเขตตรวจราชการที่ 1 ซึ่งโครงการชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) ก็ถือเป็นผลงานหนึ่งที่จะส่งผลต่อการเข้ารับการประเมินเพื่อรับรางวัลพระราชทานต่อไป

#### วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อประเมินโครงการชมรมคุ้มครองผู้บริโภค (อย.น้อย) ของโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่

## ขอบเขตการศึกษา

### 1. ขอบเขตด้านประชากร

#### 1.1 ประชากร ประกอบด้วย

- 1) อาจารย์ที่ปรึกษาชมรมคุ่มครองผู้บริโภคน (อย.น้อย) โรงเรียนสันป่าตอง  
วิทยาคม จำนวน 18 คน
- 2) สมาชิกแกนนำชมรมคุ่มครองผู้บริโภคน (อย.น้อย) โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม  
จำนวน 65 คน
- 3) สมาชิกเครือข่ายชมรมคุ่มครองผู้บริโภคน (อย.น้อย) โรงเรียนสันป่าตอง  
วิทยาคม จำนวน 645 คน
- 4) ผู้ประกอบการ แม่ค้าขายอาหาร ในโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จำนวน  
15 คน

### 2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการประเมินโครงการชมรมคุ่มครองผู้บริโภคน (อย.น้อย) ของโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 4 โดยใช้รูปแบบการประเมินหรือโมเดลการประเมินแบบ CIPP Model ของ Stufflebeam ซึ่งครอบคลุม 4 ด้านดังนี้

2.1 การประเมินบริบทหรือด้านสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับความเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ การสมัครใจเข้าร่วมโครงการ ความชัดเจนความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน ความสามารถในการนำไปปฏิบัติจริงได้ของวัตถุประสงค์ ความเหมาะสมของโครงการ ความต้องการของบุคลากรในการดำเนินโครงการ ความเข้าใจในนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ และความเหมาะสมของสถานที่ดำเนินการ

2.2 การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจในหลักเกณฑ์และการดำเนินโครงการของอาจารย์ที่ปรึกษาชมรม ความสามารถความเหมาะสมของสมาชิกแกนนำ ความร่วมมือหรือการสนับสนุนจากผู้บริหาร ครู-อาจารย์ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และความเหมาะสมของงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์

2.3 การประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การเฝ้าระวัง การบันทึกกิจกรรมการดำเนินงาน การอบรม การสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ การดำเนินกิจกรรมต่อเนื่อง และการพัฒนาการดำเนินกิจกรรมใหม่ ๆ

2.4 การประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับผลผลิตตามวัตถุประสงค์ของโครงการชมรมคุ่มครองผู้บริโภคน (อย.น้อย)

### นิยามศัพท์เฉพาะ

**การประเมินโครงการ** หมายถึง การพิจารณาตัดสินคุณภาพของการดำเนินโครงการ และผลของโครงการชมรมคุ่มครองผู้บริโกล (อย.น้อย) ของโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัด เชียงใหม่ โดยใช้รูปแบบชิปในการประเมิน ซึ่งพิจารณาจากบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และ ผลผลิตของโครงการ

**ชมรมคุ่มครองผู้บริโกล (อย.น้อย)** หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ร่วมกันดำเนินกิจกรรมคุ่มครอง ผู้บริโกลของโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม ประกอบด้วย อาจารย์ที่ปรึกษาชมรม สมาชิกแกนนำ และสมาชิกเครือข่าย

**สภาพแวดล้อม** หมายถึง นโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ สภาพปัญหาและ ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชนที่มีต่อการดำเนินงานตามโครงการของ ชมรมคุ่มครองผู้บริโกล

**ปัจจัยนำเข้า** หมายถึง ความสามารถของสมาชิกแกนนำ และสมาชิกเครือข่าย วิธีการ ดำเนินงาน การเฝ้าระวัง การตรวจสอบ การเผยแพร่ความรู้ การรับเรื่องราวร้องทุกข์ การเลือกซื้อ เลือกใช้สินค้า และการบริการที่มีคุณภาพ เพื่อให้การดำเนินงานของชมรมคุ่มครองผู้บริโกล เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

**กระบวนการ** หมายถึง การวางแผนการดำเนินงานของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ ทุกฝ่ายการดำเนินงานตามขั้นตอนของชมรมคุ่มครองผู้บริโกล การประเมินผล และการรายงานผล ตลอดจนการได้รับการสนับสนุนจากชมรมหรือหน่วยงานอื่น

**ผลผลิต** หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของชมรม คุ่มครองผู้บริโกล

### ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ได้ทราบผลการประเมินโครงการชมรมคุ่มครองผู้บริโกล (อย.น้อย)
2. เพื่อนำผลการประเมินโครงการที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพของ ชมรมคุ่มครองผู้บริโกล (อย.น้อย) ของโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานยิ่งขึ้น